

MEDDAHLAR VE DALKAVUKLUĞUN ZEMMİ

Bismillâhirrahmânirrahîm

el-Hamdülillâhi rabbi'l-âlemîne hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn. Muhammedini'l-Mustafâ ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ'.

Emmâ ba'd:

Fe-kâle Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

أُحْثُوا التُّرَابَ فِي وُجُوهِ الْمَدَّاحِينَ

Uhsü't-turâbe fî vücûhi'l-meddâhîn.

Sadaka Resûlullah fîmâ kâl ev kemâ kal.

Çeşitli kaynaklar İbn Ömer, Mikdad ve Ebû Hüreyre *rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn'*den rivayet etmişler.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

Uhsü't-turâbe. “Toprağı saçınız.” *Fî vücûhi'l-meddâhîn.* “Çok medih yapanların yüzlerine toprağı saçınız.”

Bu meddahlar iki türlü olabilir. Bir, kişinin yüzüne karşı dalkavukluk yapıp; “Sen arslansın, ağasın, paşasın, bir tanesin, eşin yok, çok yüksek bir insansın, cümle âlem sana hayran, kurban...” Dalkavukluk; adamı şişiriyor, kibirlendiriyor, kendini beğendirtiyor. Kendini beğenmişleri Allah sevmez. Adamı helâk ediyor, mahvediyor. Yüze karşı met-hetmek insanı mahvetmek demektir. Dua edersen, tabî olan şeyi söylersin, olmayan şeyi söylemezsin.

Şairin birisi hükümdara methiye yazmış, takdim etmiş. Ondan sonra yakınlarına da demiş ki;

“Ben bu adamı methedecek değildim ama ne yapayım ki evde çoluk çocuk var.”

Adamın methedilecek bir tarafı yok. Adam berbat bir herif, zalim. Ama işte “Sen şöyle âdilsin, böyle cömertsin, şöyle iyi huy-lusun...”

a. İslamda Haksız Methiyeler Yasaktır

Neden?

Eskiden böyle azılı, anlı şanlı, paralı pul-lu adamlar, kabile reisleri şairlere, methiye

yazan kimselere hediye verirmiş, para verirmiş. Ondan bir şey almak için.

Bu çeşit medih yasaktır. İslâm'da haksız, yalan, karşı tarafı helâk edecek dalkavukluklar yasaktır. Ama ölçülü bir şekilde yapılan güzel bir şeyi de teşvik olsun diye, "Aferin evlâdım, bak iyi ki bunu yaptın. Allah dâim etsin. İnşallah ayağın kaymasın, bundan sonra da devam et." denilebilir. Sonra, iyi bir insan yüzüne karşı değil de arkasından hem dua edilip hem methedilebilir. "Ben onu tanıyorum. O iyi bir insandır. Cömert bir insandır. Allah selâmet versin. Namazında niyazındadır. Teheccüdüne kalkar..." diye böyle medih yapılabilir.

Bir de buradaki *meddah* sözü; eskiden Osmanlılar'da meddahlar varmış. Kahvede kerevetin üstüne, sedire çıkarmış; halkı eğlendirecek, hikâyeler, masallar, böyle şeyler anlatırmış. Millet de Karagöz-Hacivat oyunu gibi, orta oyunu gibi bu meddahları dinlemeyi de severmiş. Çünkü adam tatlı dilli, palavracı, hayalci; sürükleyici anlatıyor, tatlı bir şekilde anlatıyor. O zaman radyo yok, televizyon yok; şimdi onlar var. Yani kahvede,

orada burada şimdiki radyonun, televizyonun işini yapıyor. Millet de “Burada eğlence var!” diye toplanıyor. Tabii bunlar doğru yanlış, iyi kötü her şeyi, aklına geleni, güldürecek her şeyi söylerler. Osmanlılar’da bu bir meslekmiş; kahvehânedede meddahlık. Karagözcülük gibi, orta oyunculuğu gibi, şarkıcılık türküçülük gibi meddahlık diye bir meslek varmış. Peygamber Efendimiz’in zamanında da böyle âdet var idi ise... Bunlar tabii sağlam olmayan laflar söyledikleri için makbul değil.

İslâm neyi istiyor? Peygamber Efendimiz neyi tavsiye buyuruyor?

İnsan vaktini ilim öğrenmekle değerlendirsin. Asılsız rivayetlerle meşgul edilmesin. Aslı esası olan sahih rivayetlerle sağlam ilim öğrensin.

Bunlar çürük. Bunların ne rivayet zinciri var, ne senedi var, ne güvenilir tarafı var.

Bir de “kıssahân” deniyor; “kıssa okuyan” demek. Arapçası da *kassâs*; bol hikâye, kıssa, masal anlatanlar. Bunlar olabilir.

Yüzüne toprak serpmek de o işi yapmasın diye onu susturacak bir tavır, davranış. “Be-

ğenmedim senin bu yaptığını, yapma!” mâna-sına. Kendisini methediyorsa kendisini met-hettirmeyecek; “Bırak bu şeyleri!” diyecek. Başkasını böyle [methediyorsa,] şişiriyorsa, kibirlendirecek, kendini beğendirecek işler yapıyorsa engellemek.

أَحْسَنُ النَّاسِ قِرَاءَةَ الَّذِي إِذَا قَرَأَ رَأَيْتَ أَنَّهُ يَخْشَى
اللَّهَ.

Ahsenu'n-nâsi kiraâten ellezî izâ karae raeyte ennehû yahşa'llâhe.

Ebû Musa *radiyallahu anh'*ten. Kur'ân-ı Kerîm'i okuma âdâbıyla ilgili bir hadîs-i şerîf.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

“Kur'an okuyanların en güzel okuyanı, Kur'an'ı okuduğu zaman bakarsın; ‘Bu adam Allah'tan korkuyor yahu, şunun okuyuşuna bak, maşâallah...’ diye, Allah'tan korktuğunu, Allah'tan korkan takvâ ehli bir insan olduğunu kıraatinden hissedersin.”

En güzel Kur'an okuyuşu budur. Yani dinleyene Allah korkusu, havfullah, haşyetullah, takvâ duygusu, edep ve ciddiyet telkin eden okuyuş tarzı en güzel okuyuş tarzıdır.

Peygamber Efendimiz Kur'ân-ı Kerîm'in nağmeli okunmasını tavsiye buyuruyor. "Kıra-
atinizi güzel sesinizle süsleyiniz." buyuruyor.
Hitabet verir gibi; *el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-
âlemîn! Er-Rahmâni'r-rahîm!* tarzında değil
de bir nağme ile; *el-hamdü lillâhi Rabbi'l-
âlemîn. er-Rahmâni'r-rahîm...* Bu nasıl bir
okuyuş?

Düz konuşma değil, nağmeli bir okuyuş.
Peygamber Efendimiz bu nağmeli okuyuşu
tavsiye buyuruyor. Kur'ân-ı Kerîm'de de;

وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا

*Ve rattili'l-Kur'âne tertîlâ*¹ "Kur'an'ı
tertiliyle okuyun." buyuruluyor.

Ama bunun hududu ve şekli ne?

Şekli bu işte: Okuyan insanı dinlediği
zaman karşısındaki Allah korkusu, ciddiyet,
edep hissedecek. "Okuyan adam Allah'tan
korkan bir insan, ciddi bir insan; bak nasıl
edeple okuyor..." diyecek.

---

¹ 73/Müzzemmil, 4.

b. Hafızların Kıymeti

Allah rahmet eylesin, Hocamız'a seve-
rek, yanından -âşık gibi- ayrılmamak isteye-
rek çok ziyaretine gelen bir Ali Haydar Hafız
Hocaefendi vardı. Şişmanca bir insandı. Kalın
gözlüklü, böyle çok oturaklı, vakarlı, saygı
telkin eden bir insandı. Hafız. Kur'ân-ı
Kerîm'i okurken bir dudakları kıpırdardı; ne
böyle sallanmak, ne başını kıpırdatmak...
Talebelerine kızardı. Sözü, sesi böyle gayri
ciddi hissi verecek şekilde çıkaranlara bağırır,
kızardı. Lüzumsuz uzatanlara kızardı. Fakat
çok güzel okurdu. Öyle okurdu ki; her harfi
al, teraziye koy, gramı gramına tam! Çok
nefis bir kıraati vardı. Ve çok ciddiydi. Allah
rahmet eylesin. Trabzonlu'ydu. Hocamız'a
çok sevgi gösterirdi. Hocamız da onu çok se-
verdi. Hemen "Al bakalım cübbeyi, sarıĝı..."
diye mihraba onu geçirirdi.

Zaten Hocamız bütün hafızlara çok ilti-
fatlı davranırdı. Camiye hafız geldi mi, küçük
de olsa, "Geç bakalım mihraba." diye onu
geçirirdi. Mesela Mustafa Sabri vardı. Kurra
hafız. Karadenizli. Genç ama hafızası iyiymiş
demek ki.. Vücûh-u kıraat ile Kur'ân-ı Kerîm'i
okumayı bilen bir hafız. Hemen onu geçirirdi.

Mustafa Tecimer diye birisi vardı. Manifaturacı, yazarı. Ama hafız. Hemen onu geçirirdi. Yani geldi mi birisi, hemen “Geç bakalım mihraba.” geçirirdi. Tünelde ezilenlerden Ali Hoca -Ali Uzun- onu geçirirdi. Hafız oldu mu mutlaka iltifat ederdi.

Ama bu Ali Haydar Hoca’yı, hafızı hem severdi, hem izzet ve itibar eder, hem de mesela götürürdü. Bir keresinde aldı, Bursa’ya kendisi gezmeye götürdü. O aşırı sevgiden... Bursa’daki evine götürdü. Bir keresinde Bursa’daki evinde cevizin altına hasır serdiler. Biz namazı kıldık. “Oku bakalım.” dedi. Adam üstad. Kıraat üstadı, hafız. Ben okudum. Beğendi. Tabii erbâbı ilk önce harfleri doğru çıkartıyor mu, ona bakar. İlk iş o. Harfleri yanlış çıkarmasın diye. Onu geçiyoruz. Çünkü Arapça filan okumuşuz. Belki o hocadan daha çok o konuda bilgimiz var. Ama tabii hafız olan talebesi bir gün geldi, ona dedi ki;

“Hocam, aradan zaman geçti, şu dersimizi tazeleyelim.”

“Peki, otur.” dedi.

Karşındaki adam iş güc sahibi adam, kırkını geçmiş adam.

“Otur.” dedi. Oturttu. Diz çökerek ha... Ali Haydar Hoca da diz çöküyor, ötekisi de. Talebe öteki talebelerin iki yaşı kadar. Ben de böyle bakıyorum, bunlar nasıl ders yapıyorlar. Kıraat dersi, *mahâric-i hurûf*, harfleri güzel çıkartma dersi. Başladılar... Elif, üstün be. *Eb. Eb* deriz, geçeriz. Halbuki *b* harfinde biraz patlama olacak. *Eb, ebşirû... Epşirû...* ‘P’ye kaçtı. Onu kulakları hemen ayırır. “Hop, öyle şey olmaz!” der hemen. *Ebşirû bi’l-cenneh*. Yani her harfi ötekisine nasıl vuracak, nasıl telaffuz edilecek. *Ta’lîm. Ta’lîm...* “Olmadı, bir daha oku.” *Ta’lîm. Ta’lîm...* Hayretler içinde kaldım. Bir heceyi kaç defa tekrar ettiriyor. Mezun etmiş, kendi talebesi, hafız olmuş; tazelettiriyor. “Olmadı, böyle olacak.”

Bir keresinde de müezzinin birisi, hafız çocuklar işte, İmam-Hatip’e gidiyorlar, hafızlığa gidiyorlar, bizim camide de kalıyorlar. *Ve lem yekün lehuu küfüven ehad...* Halbuki *lehû* orada o kadar uzatılmaz. *Ve lem yekün lehû küfüven ehad*. Oradaki uzatma bir

uzatma olacak. Öyle dört kat uzatma yok. Hani üç *kulhüvallâh* okunuyor, ondan sonra kamet getiriliyor, namaz kılınıyor... Namazdan çıkılıyor. Ben de yakındayım. Hocayla ilgili hatıralarımdan birisi bu. Ali Haydar Hoca. Heykel gibi. Ama oturaklı heykel gibi... Babayiğit rahmetli... Başındaki sarığı, cübbeyi mihraptan böyle kapıya kadar gelip müezzine veriyor. O da odadaki [askıya] asacak. Sarığı cübbeyi verirken müezzin çocuk sevgiyle saygıyla alıyor, hem de “Elini öpeyim hocam.” diyor. Ona;

“Niye *lehû*’yu o kadar uzattın?” dedi.

Ve lem yekün lehu küfüven ehad.

O kadar uzatılmayacak. Bir uzatma olacak. Bir elif miktarı uzatma.

O da böyle tenkit yiyince biraz gülümsemişti, kızarıp bozarıp gülümsedi. Bozuldu ama gülümseyerek bozuldu.

“Niye öyle elif’i uzatıyorsun?” dedi. Azarladı.

“İşte hocam...”

“Bir tokat vurursam sana, görürsün!” dedi.

Vay be, *Iehûyu* uzatmadan hoca talebeye tokat atacak!

Ama işte böyle demek ki, o kadar ciddiye aldirtiyor. Ben oradan onu anladım.

Şimdi bazı arkadaşlara bakıyorum. Okurken bazı kelimelerde aşırı uzatmalar var. Kulağımı rahatsız ediyor. Orası o kadar uzatılmaz. Uzatılmayacak yerde uzatıyor. Söylemeyi de unutuyorum sonradan. Anında da söylenmiyor. Bir köşeye çekip söylemek lazım.

Kur'ân-ı Kerîm'i şarkı okur gibi okursa günah olur.

el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn...

Ne oluyorsun ya! Bu Kur'ân-ı Kerîm. Hafız Ali Haydar Hoca bir gelirse kemiklerini kırar alimallah. Şarkı gibi okunmayacak.

Nasıl okunacak?

Müttakî bir insan olduğunu hissettirecek bir tarzda okunacak. Bir de Peygamber Efendimiz diyor ki;

“Kur'ân'ı Arap şivesi üzere okuyun.”

Mücteba hoşuma gidiyor. Mücteba bir okuduğu zaman mektepten, Arap hocalardan almış, güzel okuyor.

Medine'de Mimar Nureddin var, Allah selâmet versin, kızı var. Ben ona "Mercimek Sultan" diyorum, ufacık bir şey. Yani peltek peltek konuşur daha... "Hadi bakalım, Kur'an oku." dedik. Böyle kapıya geliyor, kaçıyor. "Sen Kur'an'ı biliyor musun? Gel bakalım..." Bakıyor, kaçıyor. Küçük çocuk yani daha, kız küçük. "Gel bakalım, bir Kur'an oku. Biliyor musun?" dedik. "Biliyorum." dedi, diz çöktü, oturdu. Bizimkiler ne okur?

Ya *kulhüvallâh* okur, ya *el-hamd* okur.

Bu bir eüzübesmele çekti; *ve'l-Âdiyâti dabhan, fe'l-mûriyâti gadhan, fe'l-muğîrâti subhan, fe-eserne bihi nak'an, fe-vesetna bihî cem'an....* Hep zor harfler var. Arapça'da olup Türkçe'de olmayan *halar, aynlar, dat* harfi...

Zaten *dat* harfini Arap'tan gayrisi kolay söyleyemezmiş. Onun için Arap milletini kastederken "*dat* harfini söyleyenler" diye, "*dat* harfini çıkarabilenler" diye bir tabir var. Ötekiler çıkartamıyor. Ya *zâllîn* diyor. *Ve*

le'z-zâllîn. Bu zı harfi değil ki, niye *zâllîn* diyorsun? Ya *dâllîn* diyor. *Dâllîn* olursa "delâlet eden" demek olur. Olmaz. Bu dalâlet. *Ve le'd-dâllîn*. Yani *dat*ın *datlığı* belli olması lazım. Küçük kızcağız Medine de okuduğu için, hem zor sûreye, yani yokuşa kendisini [sürdü,] hem de o kadar güzel okudu ki Türkiye'deki hafızları küçücük cebinden çıkartır. Böyle kulaklarından tutup tutup kaç tane hafız çıkartır. Şapkadan hokkabazın tavşan çıkarttığı gibi kaç tane hafız çıkartır... Arap şivesi üzere, öyle okuyacak. Hüzünlü bir makamla okuyacak. Aşağıda zaten bir bir hadîs-i şerîf daha varmış. Orada, İbn Abbas'tan rivayet olduğuna göre Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

أَحْسَنُ النَّاسِ قِرَاءَةً مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ يَتَحَزَنُ بِهِ

Ahsenu'n-nâsi kıraâten men karâe'l-Kur'âne yetehazzenu bihî.

"Kur'an'ı en iyi okuyanlar o kimselerdir ki hüzünlü hüzünlü, mahzun mahzun Kur'an'ı okuyor."

Öyle eğlenceli, şen şakrak değil de hüzünlü. Çünkü Allah kelâmı. Çünkü bilmiyoruz

ki Allah kullarına rahm mı eyleyecek, azap mı edecek? Rahmetini diliyoruz ama bilmiyoruz. Allah kelâmını saygıyla, hüzünle okumak gerekiyor.

Tabii en önemli işlerden birisi; Kur'an'ı çok okumamız.

c. En Önemlisi Kur'an-ı Kerim'i Çokça Okumamız

Namazda iken aklıma geldi. Aile toplantılarımızın birisinde *Tevbe* sûresinin üç ayetini, üç beş âyetini ki, çok mühimdi, ezberlettim. Mehmet Ali öğrendi, çocukları öğrendi, başkaları öğrendi. Tekrar tekrar o toplantılarda sabah namazlarından sonra böyle üzerinde durdum, ezberlettim. Yarın akşam sorulm, o aile toplantılarına gelen kişilerin hiçbirisinin hatırında kalmamıştır. Ben dahil. Ben de şu anda Kur'an'a bakmadan tam hatırlamayacağım. Bu çok yanlış! Ezberindeki Kur'an'ı unutmaktan daha büyük tehlikeli suç yok. Günah. Ezberindekini unutmayacak.

Bu nasıl olur?

Tekrar etmekle olur. Tekrar etmezsen unutuluyor.

Şimdi bu; *el-hamdü lillâhi'llezî haleka's-semâvâti ve'l-ard* sabah namazından sonra okunursa çok sevabı var, diye hadîs-i şerîfte okuduk, ezberledi. Herkes okuyordu. “Şimdi oku.” diyorum, kem küm ediyorlar, tekliyorlar. Ara verildi mi unutulur.

Adam hafızdır. Hafızlığını sayfa sayfa dinletmiştir. Sonra *hası* gitmiştir, *fızı* kalmıştır. Veya *fızı* gitmiştir, *hası* kalmıştır.

“Oku.”

Okuyamaz.

Neden?

Çalışmak ister bu. Kur’ân-ı Kerîm devamlı çalışmak ister. Her gün bir miktar okumak ister. Okumak lazım. Ezberleyen çok sevap alır. Tüm Kur’an’ı okuyan Kur’an âyetleri derecesi kadar yükselecek. Kaç âyet biliyorsa cennette o derece yükselecek. Ne kadar çok ezberinde olursa o kadar iyi olur. Hepimizin “Artık ben Kur’an sûrelerinden birkaç tanesini ezberledim, namazı kılabiliyorum.” deyip, unu eleyip eleği duvara asmamız doğru olmuyor. Her gün yeni yeni ezberler yaparak Kur’an bilgisini arttırmamız gerekiyor. Adam

küçükken anasının babasının mahalle mektebine, cami imamına göndermesiyle bazı sûreleri öğrenmiş, onunla ömrünün sonuna kadar vaktini geçiriyor. Olmaz! Kur'an'ı okuyacak. Ezberini arttırmaya çalışacak. Mânasını düşünecek. Okurken hüzünlü okuyacak. Allah'tan korkan bir insan olduğu okuyuşundan belli olacak. Kur'an'a sevgi gösterecek, saygı gösterecek. Çünkü bu Kur'ân-ı Kerîm'in şefaati var. Evvelki derslerimizde okumuştuk. Kur'ân-ı Kerîm kendisini okuyan kimseyi alacak, Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna getirecek; "Yâ Rabbi! Bunu affet." diyecek. "Affettim." diyecek Cenâb-ı Hak. Peygamber Efendimiz bildiriyor. "Yâ Rabbi! Daha da mükâfatlandır!" diyecek. Mükâfatlandırarak. "Yâ Rabbi! Daha da mükâfatlandır!" diyecek. Şefaatecek. Peygamber Efendimiz'in şefaati var. Kur'ân-ı Kerîm'in şefaati var. Şefaatecek, hem de böyle ısrarlı... Dikkatimi çekti o. "Yâ Rabbi! Daha arttır mükâfatını! Yâ Rabbi! Daha arttır mükâfatını!.." diye, okuyana Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda hayırları dileyecek. "Cennetine sok yâ Rabbi bunu!" diyecek. "Mükâfat ver!" diyecek. Mükâfatlandırarak. Allah Peygamber Efendimiz'in

şefaatine ve Kur'ân-ı Kerîm'in şefaatine ermeyi cümlemize nasip eylesin. Kur'an'a çok çalışmamız lazım. Tahtayla, testereyle, çiviyile uğraşyoruz; boyayla, badanayla, evi süslemekle uğraşyoruz fâni dünyada; ama Kur'ân-ı Kerîm öbür tarafta duruyor, kitaplar öbür tarafta duruyor... Hepimizin kütüphanesinde kitaplar var. Onları alıp okumamız lazım. Elimize kalemi alıp satır satır çizerek, kenarına işaretleyerek okumamız lazım. Allah yardımcımız olsun. Gayret kuvvet versin. Yanlış işler yaptırmasın. Yolunda dâim eylesin. Allah hepinizden razı olsun.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

16 Rebîü'l-Evvel 1421 / 18.06.2000

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

